

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av förundersökningslagen, lagen om rättegång i brottmål och 11 kap. 3 § i rättegångsbalken

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av förundersökningslagen, lagen om rättegång i brottmål och 11 kap. 3 § i rättegångsbalken (RP 188/2025 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande och till grundlagsutskottet och förvaltningsutskottet för utlåtande.

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av

- förvaltningsutskottet FvUU 3/2026 rd
- grundlagsutskottet GrUU 9/2026 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Jurkka Jämsä, justitieministeriet
- polisinspektör Arto Hietanen, inrikesministeriet
- referendarieråd Mikko Eteläpää, riksdagens justitieombudsmans kansli
- president Asko Välimaa, Helsingfors hovrätt
- tingsdomare Anu Juho, Helsingfors tingsrätt
- statsåklagare Leena Metsäpelto, Åklagarmyndigheten
- polisinspektör Kari Siivo, Polisstyrelsen
- kriminalinspektör Krista Vallila, polisinspektionen i Östra Nyland
- utvecklingsdirektör Jaana Koivukangas, Brottsofferjouren
- advokat Hanna-Maria Seppä, Finlands Advokater
- professor Dan Helenius
- professor Mikko Vuorenperä.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- högsta domstolen
- Domstolsverket.

Betänkande LaUB 3/2026 rd

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås det att förundersökningslagen, lagen om rättegång i brottmål och rättegångsbalken ändras.

Syftet med propositionen är att göra straffprocessen smidigare.

Enligt förslaget ändras i fråga om förundersökning och åtalsprövning utredningen och behandlingen av målsägandens privaträttsliga anspråk, skyldigheten att registrera en anmälan om brott, åtgärdseftergift, förundersökningsmyndigheternas och åklagarnas samarbetskyldighet, förfarandet med avslutande utsaga och motiveringsskyldigheten i fråga om beslut. Till lagstiftningen fogas bestämmelser om underrättelse av den som förhörs om rättigheter och skyldigheter samt om information vid förundersökning. Dessutom föreslås det att det görs möjligt att använda offentlig delgivning och att foga en anmälan om brott till en tidigare registrerad anmälan om samma brott.

I fråga om domstolsbehandling av brottmål möjliggörs telefondelgivning av stämning i fall där målet kan behandlas i skriftligt förfarande eller trots svarandens utevaro. Motsvarande förfarande kan enligt förslaget också användas när en stämningsman av en slump träffar någon som ska stämmas. Tillämpningsområdet för skriftligt förfarande och utevarohandläggning utvidgas genom att maximistrafpen höjs och användningen av dessa förfaranden görs smidigare.

Målet med de föreslagna ändringarna är att resurserna inom straffrättsvården ska riktas på ett mer rättvist och ändamålsenligt sätt. Genom smidigare straffprocesser kan rättsskydd ges effektivare och behandlingstiderna förkortas.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft våren 2026.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I propositionen föreslås det att förundersökningslagen, lagen om rättegång i brottmål och rättegångsbalken ändras. Syftet med propositionen är att göra straffprocessen smidigare.

Enligt förslaget ändras i fråga om förundersökning och åtalsprövning utredningen och behandlingen av målsägandens privaträttsliga anspråk, skyldigheten att registrera en anmälan om brott, åtgärdseftergift, förundersökningsmyndigheternas och åklagarnas samarbetskyldighet, förfarandet med avslutande utsaga och motiveringsskyldigheten i fråga om beslut. Till lagstiftningen fogas bestämmelser om underrättelse av den som förhörs om rättigheter och skyldigheter samt om information vid förundersökning. Dessutom föreslås det att det görs möjligt att använda offentlig delgivning och att foga en anmälan om brott till en tidigare registrerad anmälan om samma brott.

Betänkande LaUB 3/2026 rd

I fråga om domstolsbehandling av brottmål möjliggörs telefondelgivning av stämning i fall där målet kan behandlas i skriftligt förfarande eller trots svarandens utevaro. Motsvarande förfarande kan enligt förslaget också användas när en stämningsman av en slump träffar någon som ska stämmas. Tillämpningsområdet för skriftligt förfarande och utevarohandläggning utvidgas genom att maximistrafpen höjs och användningen av dessa förfaranden görs smidigare.

Av propositionsmotiven framgår att straffprocessen har förlängts på ett oroväckande sätt under de senaste åren, vilket äventyrar tillgodoseendet av och en effektiv tillgång till rättsskydd. Det finns flera orsaker till att processerna drar ut på tiden, bland annat att myndigheterna under en längre tid haft otillräcklig finansiering och att brottmålen blir allt mer internationella och komplexa.

Ett av de främsta syftena med propositionen är att resurserna inom straffrättsvården ska riktas på ett mer rättvist och ändamålsenligt sätt. Genom smidigare straffprocesser kan rättsskydd ges effektivare och behandlingstiderna förkortas. Lagutskottet välkomnar varmt propositionens målsättningar.

Förvaltningsutskottet har lämnat utlåtande (FvUU 3/2026 rd) om propositionen. Förvaltningsutskottet tillstyrker lagförslagen. Förvaltningsutskottet har dock föreslagit en ändring i bestämmelsen om motivering till beslut om åtalseftergift. Lagutskottet behandlar detta nedan.

Även grundlagsutskottet har lämnat utlåtande om propositionen (GrUU 9/2026 rd). Enligt grundlagsutskottet kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning. I utlåtandet lyfter grundlagsutskottet fram att utskottet har påpekat att de grundläggande rättigheterna att få en rättvis rättegång och att få sin sak behandlad utan dröjsmål är viktiga hörnstenar i rättsstaten. Utskottet har understrukit att basfinansieringen av domstolarna och andra myndigheter som ansvarar för att rättstryggheten tillgodoses måste garanteras också i ett ekonomiskt besvärligt läge. Vidare har utskottet framhållit att en förenkling av rättsprocesserna därför inte bör vidtas enbart för att spara in på omkostnaderna. Syftet med den nu föreslagna regleringen är enligt grundlagsutskottet dock också att tillhandahålla rättssäkerhet effektivare och förkorta behandlingstiderna. Grundlagsutskottet har ansett det viktigt att påskynda behandlingen i domstol och konstaterat att insatserna för att utveckla domstolsförfarandena med tiden kan inverka på behandlingstiderna och den vägen främja vars och ens i 21 § i grundlagen tryggade rätt att få sin sak behandlad av en domstol utan ogrundat dröjsmål (GrUU 9/2026 rd, s. 2).

Lagutskottet anser att utdragna rättegångar är ett av de största rättssäkerhetsproblemen i Finland. Lagutskottet anser att det är ett ytterst viktigt mål att korta ner behandlingstiderna i straffprocessen. För att uppnå detta mål måste man utöver att utveckla förfarandena se till att aktörerna inom straffprocessen får tillräcklig och samordnad basfinansiering så att det inte uppstår flaskhalsar i de olika faserna av processen.

Den nu aktuella propositionen är bara en av åtgärderna under innevarande valperiod för att göra straffprocessen smidigare. Andra är till exempel projektet för att utvidga användningsområdet för bötesförfarandet (RP 5/2026 rd) och bredare användningsområde för åtalsuppgörelse (RP 187/2025 rd). Även om ändringarna i den aktuella propositionen betraktade var för sig är ganska små, kan också de bedömas göra straffprocessen betydligt smidigare. De sammantagna effekterna av

Betänkande LaUB 3/2026 rd

det flertal reformer som genomförs under valperioden på arbetsmängden för straffprocessens aktörer och på resursfördelningen kan dock bedömas som helhet först senare.

Sammantaget anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande synpunkter och ändringsförslag.

Förundersökning

Propositionen innehåller en rad ändringsförslag som gäller förundersökningsfasen. Lagutskottet menar att förslagen i princip är motiverade. Utskottet vill särskilt ta upp följande frågor.

Enligt propositionen ska 1 kap. 2 § i förundersökningslagen och 3 kap. 9 § i lagen om rättegång i brottmål ändras så att målsägandens privaträttsliga anspråk utreds vid förundersökningen genom att målsäganden ges tillfälle att framföra sina anspråk inom skälig tid. Åklagaren ska redan vid förundersökningen kunna besluta att inte åta sig att föra talan om anspråket.

Lagutskottet anser att de föreslagna ändringarna i fråga om utredning av privaträttsliga anspråk är godtagbara. Utskottet betonar dock att grunderna för att åklagaren ska föra talan om målsägandens ersättningsanspråk inte föreslås bli ändrade, vilket innebär att det även framöver är viktigt att åklagaren inte låter bli att föra talan om ersättningsanspråk i klara och enkla fall (se även RP, s. 82).

Propositionen innehåller också förslag om mer intensivt förundersökningssamarbete (5 kap. 3 § i förundersökningslagen) och ett anknytande förslag om specificering av avslutande utsaga och samarbete mellan förundersökningsmyndigheten och åklagaren (10 kap. 1 § i förundersökningslagen).

Lagutskottet välkomnar förslagen och deras syften. Sakkunniga har dock framfört åsikter om att förslagen leder till onödigt arbete och misstankar om att resurserna inte räcker till för att genomföra samarbetet.

Enligt uppgift från justitieministeriet syftar förslagen om förundersökningssamarbete och begäran om avslutande utsaga till att göra behandlingen av i synnerhet omfattande brottmål smidigare. Den här typen av handlingsmodeller används ofta redan nu i enlighet med riksåklagarens anvisning RÅ:2023:1 och de bidrar till att minska behovet av till exempel sådana tilläggsundersökningar under rättegången som ofta leder till att behandlingen fördröjs. Samtidigt möjliggör de en tidigare åtalsprövning, vilket också bidrar till att snabba upp behandlingen av ärenden över lag, även om det är möjligt att de förlänger tiden för förundersökning i viss mån. Åklagarens juridiska kompetens och avslutande utsagor kan nyttjas på ett smidigare sätt i straffprocessen till exempel för att avgränsa och rikta förundersökningen samt kartlägga behövliga bevis. På så sätt fungerar förundersökningen bättre som ett förberedande skede i brottmålsprocessen. Också kostnadsmässigt är det i stor utsträckning fråga om i vilket skede av processen kostnaderna uppstår. Särskilt i omfattande brottmål framhävs betydelsen av att förberedelsearbetet utförs tidigt för en smidig samlad behandling.

Betänkande LaUB 3/2026 rd

I ljuset av inkommen utredning anser lagutskottet att det är motiverat att intensifiera samarbetet mellan förundersökningsmyndigheten och åklagaren på det sätt som föreslås i propositionen. Utskottet betonar att de föreslagna ändringarna inte innebär att förundersökningssamarbete ska bedrivas i alla ärenden eller att en specificerad avslutande utsaga måste begäras. Såväl en närmare organisering av förundersökningssamarbetet som noggrannheten i specificeringen ska bedömas av myndigheterna i varje enskilt ärende.

Skriftligt förfarande

Det föreslås att 5 a kap., som gäller avgörande av mål utan huvudförhandling, i lagen om rättegång i brottmål ändras bland annat så att brott för vilka det föreskrivna maximistraffet är fängelse i fyra år i stället för nuvarande två år kan behandlas i skriftligt förfarande. Enligt förslaget kan ett fängelsestraff på högst ett år dömas ut i skriftligt förfarande. Enligt den gällande lagen kan strängare straff än fängelse i nio månader inte dömas ut i skriftligt förfarande.

Dessutom föreslås det att villkoret i 5 a kap. 1 § i lagförslag 2 att svaranden genom en uttrycklig anmälan till tingsrätten avstår från sin rätt till muntlig förhandling och samtycker till att målet avgörs i skriftligt förfarande, ersätts med villkoret att svaranden anmält att han eller hon ämnar samtycka till att målet behandlas i skriftligt förfarande och inte inom utsatt tid har meddelat ett yrkande på att huvudförhandling hålls i målet.

Lagutskottet anser att förslagen om ökat och smidigare skriftligt förfarande behövs. Vissa sakkunniga som utskottet hört har dock bland annat uttryckt oro över att de föreslagna översynerna av det skriftliga förfarandet (särskilt 5 a kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål) skulle medföra alltför mycket extra arbete för domstolarna till exempel därför att de i fortsättningen noggrannare ska försäkra sig om att förutsättningarna för skriftligt förfarande uppfylls. Dessutom kan ändringssökandet komma att öka betydligt. Vidare har vissa sakkunniga ansett det problematiskt att åklagaren enligt förslaget ska formulera åtalet så att det motsvarar de fakta som medgivits vid förundersökningen när åklagaren anser att ärendet kan behandlas i skriftligt förfarande.

I fråga om den oro som hänför sig till domstolarnas ökade arbetsbörda fäster utskottet utifrån inkommen utredning uppmärksamhet vid att det i 5 kap. 3 § i lagen om rättegång i brottmål föreslås bestämmelser om att åklagaren i fortsättningen i stämningsansökan ska lägga fram en motiverad synpunkt på att ärendet lämpar sig för behandling utan huvudförhandling eller trots svarandens utevaro. Tingsrätten är redan nu i sista hand skyldig att kontrollera att villkoren för skriftligt förfarande uppfylls, vilket den föreslagna ändringen underlättar. Denna kontrolluppgift underlättas på det sätt som konstateras i propositionen av att åklagaren ska åberopa ett erkännande för att detta ska bli rättegångsmaterial (RP, s. 85). Utskottet betonar att domstolens kontroll i sista hand är en viktig rättsskyddsfaktor.

Dessutom bör det beaktas att en förutsättning för förfarandet även i fortsättningen är att svaranden erkänner och har för avsikt att samtycka till det skriftliga förfarandet. I fråga om erkännande bör det beaktas att det skriftliga förfarandet också i fortsättningen ska behandla relativt enkla brottmål som tillräckligt väl kan utredas i detta förfarande, vilket lagen också för närvarande förutsätter. Om det råder oklarhet om erkännandets innehåll och omfattning, ska ärendet inte behandlas i

Betänkande LaUB 3/2026 rd

skriftligt förfarande utan till exempel genom utevarohandläggning. Alternativt kan svaranden ges möjlighet att avge en utsaga, vilket det hänvisas till i propositionen (RP, s. 88).

När det gäller fullföljdsdomstolarnas arbetsmängd kan det enligt uppgift från justitieministeriet inte anses sannolikt att benägenheten att söka ändring sammantaget ökar enbart på grund av att ärendena allt mer behandlas i skriftligt förfarande. I praktiken antas det att en del ärenden som för närvarande behandlas genom utevarohandläggning överförs till skriftligt förfarande. Också i dessa fall är andelen överklaganden relativt låg, under fem procent (RP, s. 41). Lagutskottet anser dock att det är viktigt att reformens konsekvenser för domstolarnas arbetsmängd följs upp också till denna del.

När tillämpningsområdet för det skriftliga förfarandet utvidgas i enlighet med den föreslagna ändringen i 5 a kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål kommer det att omfatta ett stort antal relativt komplicerade brottsrubriceringar.

Lagutskottet betonar att syftet med förslagen inte är att alla erkända brott som omfattas av tillämpningsområdet heller i fortsättningen ska behandlas i skriftligt förfarande (RP, s. 93). Ju allvarligare ett brottmål är, desto viktigare är det att åklagaren framöver fäster uppmärksamhet vid om det med hänsyn till utredningsläget också bedömt som helhet är onödigt att hålla huvudförhandling. Bestämmelser om detta finns i 5 a kap. 1 § 1 mom. 5 punkten, som inte föreslås bli ändrad.

Det här villkoret har fogats till paragrafen vid riksdagsbehandlingen. Lagutskottet har till denna del bland annat konstaterat att det inte är möjligt att tillämpa skriftligt förfarande till exempel om det trots svarandens erkännande finns misstankar om svarandens skuld, om det finns skäl att misstänka att förundersökningsmaterialet är bristfälligt eller om det är motiverat att hålla huvudförhandling exempelvis för att utreda omständigheter som hänför sig till påföljdsprövningen och dessa brister inte kan avhjälpas tillräckligt tillförlitligt genom att den som saken gäller ges tillfälle att avge en utsaga enligt 3 § 2 mom. Behovet av huvudförhandling ska bedömas som helhet med beaktande framför allt av svarandens och målsägandens behov av rättsskydd (LaUB 1/2006 rd, s. 6).

Lagutskottet betonar att behovet av en sådan samlad bedömning framhävs i fortsättningen särskilt i fråga om sådana brott vars straffskala är strängare än vad som för närvarande kan behandlas i skriftligt förfarande. Ju mer komplicerat det tillämpliga rekvisitet är, ju svårare andra rättsfrågor som hänför sig till målet är och ju allvarligare brottet är, desto mer motiverat är det fortfarande att hålla huvudförhandling. I sådana ärenden ska åklagaren redan i sin motiverade ståndpunkt om användningen av det förenklade förfarandet lägga fram en bedömning av varför ärendet lämpar sig för behandling i skriftligt förfarande. Utskottet betonar att det skriftliga förfarandet fortsatt är avsett att för relativt enkla och erkända brottmål.

Utevarohandläggning

Det föreslås att bestämmelserna om att pröva och avgöra brottmål trots svarandens utevaro i 8 kap. i lagen om rättegång i brottmål ändras (lagförslag 2). I 8 kap. 11 § 1 mom. föreslås att det

Betänkande LaUB 3/2026 rd

maximistraff som kan dömas ut trots svarandens utevaro ändras från tre månader till fängelse i högst ett år.

Lagutskottet anser att de här ändringsförslagen är motiverade. De lagändringar som nu föreslås påverkar inte bedömningen av i vilka situationer svaranden ska vara personligen närvarande för att utreda ärendet. Utskottet anser att man i ett övergripande perspektiv på rättsskyddet också bör beakta till exempel målsägandenas och vittnenas rättigheter samt kravet på att ett ärende ska behandlas utan dröjsmål, med tanke på vilka svarandens utevaro ofta blir problematisk i praktiken. Vägande skäl talar således för den föreslagna utvidgningen av utevarohandläggningen. Utskottet föreslår dock på det sätt som anges nedan i detaljmotiveringen vissa ändringar i 8 kap. 11 och 12 § i lagförslag 2.

Övrigt

Förvaltningsutskottet har i sitt utlåtande om propositionen (FvUU 3/2026 rd, s. 4) föreslagit att det ska bedömas om processen kan förenklas genom att i större utsträckning än i nuläget möjliggöra upptagning av förhören så att upptagningen kan användas som bevis. Enligt utredning till lagutskottet prövas ett motsvarande förslag av en arbetsgrupp tillsatt av justitieministeriet och ett förslag har också lagts fram av arbetsgruppen för garantierna för rättsstaten och utveckling av rättsväsendet. Lagutskottet konstaterar att det således inte är motiverat att bedöma förslaget ytterligare i samband med denna proposition.

Riksdagen behandlar som bäst också regeringens proposition med förslag till lagstiftning om förfarandet för små tvistemål (RP 89/2025 rd). I den propositionen föreslås det bland annat ändringar i 11 kap. 3 b § i rättegångsbalken. Samma paragraf föreslås bli ändrad också i den aktuella propositionen.

Riksdagen behandlar dessutom också regeringens proposition med förslag till lagstiftning om utvidgande av användningsområdet för åtalsuppgörelse (RP 187/2025 rd). I den propositionen föreslås det bland annat ändringar i 4 kap. 16 § i förundersökningslagen. Samma paragraf föreslås bli ändrad också i den aktuella propositionen.

De ovannämnda propositionerna (RP 89/2025 rd och RP 187/2025 rd) måste samordnas med den aktuella propositionen. Enligt utredning till utskottet avses lagarna i den aktuella propositionen träda i kraft i juni 2026 och innan lagarna om förfarandet för små tvistemål (RP 89/2025 rd) och åtalsuppgörelse (RP 187/2025 rd) träder i kraft. Därför är det motiverat att först behandla den nu aktuella propositionen (RP 188/2025 rd) och att samordna de tidigare nämnda propositionerna med den.

Utskottet konstaterar vidare att den aktuella propositionen också måste samordnas med propositionen med förslag till lagstiftning om prioritering av elektronisk delgivning i myndighetsverksamhet (RP 124/2025 rd) på det sätt som närmare anges i detaljmotiveringen till 3 kap. 1 § i lagförslag 1.

Betänkande LaUB 3/2026 rd

DETALJMOTIVERING

1. Lagen om ändring av förundersökningslagen

3 kap. Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

1 §. Registrering av anmälan om brott. Paragrafen innehåller bestämmelser om registrering av anmälan om brott. Enligt den föreslagna ändringen i 2 mom. behöver anmälan om brott inte registreras om uppmaningen till komplettering inte iakttas och anmälan med beaktande av ärendets art har väsentliga brister eller om det är uppenbart att inget brott har begåtts. Ett förundersökningsbeslut ska vid behov fattas om utebliven registrering.

Lagutskottet anser att den föreslagna ändringen är godtagbar. Utskottet betonar dock att tröskeln för att avstå från registrering är hög också på det sätt som framgår av propositionsmotiven (RP, s. 69), vilket framgår redan av ordalydelsen i den föreslagna bestämmelsen. Vid bedömningen av om det ska fattas ett förundersökningsbeslut om att inte registrera en anmälan om brott finns det skäl att också beakta anmälarens eventuella begäran. I propositionen (RP, s. 69—70) beskrivs de prövningsgrunder som ska beaktas vid bedömningen av behovet av ett beslut, och som det konstateras i propositionsmotiven kan i synnerhet målsägandens rättsskydd kräva att ett beslut fattas. Propositionens lösning att det ändå inte finns någon absolut skyldighet att fatta beslut är motiverad, eftersom begäran också kan vara en form av ofog. Det bör också noteras att förslaget enligt uppgifter till utskottet till denna del motsvarar det nuvarande rättsläget.

Lagutskottet betonar att avsikten inte är att man i regel ska avstå från att fatta beslut, utan förfarandet är främst avsett att tillämpas vid klara fall av missbruk. Som det konstateras i propositionsmotiven (RP, s. 70) har anmälaren tillgång till rättsmedel, såsom klagan, om anmälaren anser att man låtit bli att registrera anmälan om brott utifrån felaktiga grunder.

Riksdagen har också behandlat regeringens proposition med förslag till lagstiftning om prioritering av elektronisk delgivning i myndighetsverksamhet (RP 124/2025 rd, RSv 10/2026 rd). I och med den propositionen ändrades förundersökningslagens 3 kap. 1 § 3 mom. sådant det lyder i lag 10/2016. Momentet blir i och med den lag som nu föreslås ett nytt 4 mom. Förslagen måste samordnas. Enligt uppgifter till utskottet avses lagändringen i proposition RP 124/2025 rd träda i kraft i april 2026, dvs. tidigare än lagarna i den aktuella propositionen. Lagutskottet föreslår därför att lagändringen i proposition RP 124/2025 rd beaktas i *ingressen* till lagförslag 1.

2. Lagen om ändring av lagen om rättegång i brottmål

1 kap. Om åtalsrätt och åtalsprövning

6 a §. Regeringen föreslår att skyldigheten enligt 2 mom. att motivera beslut om åtalseftergift lindras. På det sätt som ärendets art och omfattning förutsätter ska det framgå de omständigheter och bevis samt den bevisvärdering och rättsliga slutledning på vilka beslutet grundar sig.

Sakkunniga har påpekat att motiveringsskyldigheten i praktiken inte blir särskilt mycket lindrigare i och med den föreslagna bestämmelsen. Sakkunniga har sett problem i att beslut

Betänkande LaUB 3/2026 rd

upprättas på liknande sätt som domar. Också förvaltningsutskottet fäster uppmärksamhet vid detta i sitt utlåtande om propositionen (FvUU 3/2026 rd, s. 4). Förvaltningsutskottet föreslår att lagutskottet överväger om motiveringsskyldigheten för beslut om åtalseftergift ytterligare bör lindras så att bestämmelsen lyder som följer: ”Av motiveringen ska på det sätt som ärendets art och omfattning förutsätter framgå de omständigheter på vilka beslutet grundar sig.”

Enligt uppgifter till utskottet baserar sig den nuvarande bestämmelsen, på det sätt som framgår av förarbetena till 1 kap. 6 a § 2 mom. i den gällande lagen, på de anvisningar från riksåklagaren som gällde när den stiftades. I anvisningarna slås det bland annat fast att om beslutet fattas på den grunden att det inte finns sannolika skäl till stöd för den misstänktes skuld, ska motiveringen till beslutet återge de tvistiga frågor som åklagaren anser väsentliga för att påvisa att de omtvistade eller oklara rekvisiten för det misstänkta brottet är uppfyllda. Därefter ska det kort redogöras för de bevis som talar för respektive mot åtalet. Det viktigaste i motiveringen är att bedöma bevisvärdet. Av avvägningen mellan de omständigheter som talar för respektive mot väckande av åtal ska framgå varför den bevisning som lagts fram till stöd för skuldfrågan inte räcker till för väckande av åtal. I svåra bevisfrågor har prövningen en central betydelse för att motiveringen till avgörandet ska vara övertygande. Även i enkla ärenden förtydligar prövningen grunderna för beslutet för parterna. I ett beslut om åtalseftergift som fattats utifrån bevisprövning anges vilka rekvisit det inte har funnits tillräckliga bevis för. Bevisprövningen och den slutsats som dras av den är den viktigaste delen av ”inga bevis”-avgöranden (RP 58/2013 rd, s. 8, 15 och 20).

Lagutskottet anser att synpunkterna ovan fortfarande kan anses vara aktuella. När man å andra sidan beaktar att det exempelvis har föreskrivits om motiveringsskyldighet för förvaltningsbeslut, förundersökningsbeslut och domar i brottmål, räcker det inte heller i fråga om motiveringen till beslut om åtalseftergift att övergå till exempelvis enbart frasmotivering, det vill säga bara nämna den tillämpade bestämmelsen i lagen om rättegång i brottmål. Ett sådant motiveringssätt skulle över lag försvaga legitimiteten och kontrollerbarheten hos de slutliga avgörandena.

Samtidigt är det klart att man i besluten inte i onödan bör återge eller redogöra för bevisning som redan framgår av förundersökningsprotokollet. Det väsentliga är att koncentrera sig på att motivera bevisvärderingen och de rättsliga slutsatserna i förhållande till den tillämpliga grunden för åtalseftergift. Av beslutet ska det alltså framgå varför det inte finns förutsättningar för att väcka åtal i ärendet i fråga. Formuleringen ”på vilka beslutet grundar sig” i slutet av bestämmelsen kan anses avse detta. Beslut om åtalseftergift utarbetas på andra grunder än domstolarnas avgöranden, vilket bör beaktas i motiveringens ordalydelse och omfattning. I princip bör motiveringen till beslutet om åtalseftergift således vara mer koncisa än motiveringen till domen i målet.

Målet att motiveringspraxis ska bli mer koncisa är i hög grad beroende av riksåklagarens anvisningar och utbildningen. Lagutskottet anser dock att det är möjligt att ytterligare lindra motiveringsskyldigheten så att orden ”de omständigheter och bevis samt” stryks i den föreslagna bestämmelsen. Då minskar behovet av att redogöra för bevisen. I samband med bevisvärderingen räcker det att i korthet hänvisa exempelvis till vissa personers utsagor eller andra bevis som närmare framgår av förundersökningsprotokollet. Därför föreslår lagutskottet att 2 mom. får följande lydelse: ”Ett beslut om åtalseftergift ska motiveras. Av motiveringen ska på det sätt som

Betänkande LaUB 3/2026 rd

ärendets art och omfattning förutsätter framgå den bevisvärdering och rättsliga slutledning på vilka beslutet grundar sig.”

Lagutskottet konstaterar dessutom att den alternativa formulering som föreslås i förvaltningsutskottets utlåtande är problematisk eftersom ordet ”omständigheter” i processrättsliga bestämmelser i allmänhet hänvisar till så kallade rättsfakta, det vill säga fakta som ska bedömas i ärendet, och inte till rättsliga grunder. I förslaget avses dock inte fakta av den här typen, utan de lagfästa grunder med stöd av vilka åtal inte väcks, såsom att brottet är ringa eller att gärningsmannen är ung. Vidare noterar utskottet att enligt uppgift kan en ytterligare lindring av den ändring som lagutskottet nu föreslår vara problematisk också med avseende på 21 § i grundlagen. Enligt dess 2 mom. ska bland annat rätten att få motiverade beslut tryggas genom lag.

5 a kap. Om avgörande av mål utan huvudförhandling

8 §. Paragrafen innehåller bestämmelser om avgörandet i ett skriftligt förfarande. Enligt propositionen ska paragrafen få ett nytt 3 mom., i vilket det föreskrivs att om svaranden har dömts till straff utan att huvudförhandling hållits, men inte på grund av laga förhinder inom den utsatta tiden har kunnat yrka på att huvudförhandling hålls, har svaranden rätt att få målet behandlat på nytt genom en anmälan till tingsrätten inom 30 dagar efter det att hindret i fråga har upphört och senast ett år från den dag då den utsatta tiden löpte ut. Om inget laga förhinder konstateras, ska målet inte prövas.

Lagutskottet anser utifrån en utredning från justitieministeriet att det med tanke på ett smidigt förfarande och för att förhindra att domstolarnas arbetsbörda ökar är motiverat att justera förslaget om bevisbördan för den som åberopar laga förhinder jämfört med det som föreslås i propositionen. Vanligen är det enklast för personen själv att skaffa utredning om laga förhinder. Det är i princip svårt att bevisa avsaknad av laga förhinder. Enligt uppgift kan man också med fog anse att det finländska systemet på många sätt avviker från det italienska, som varit föremål för prövning i Europadomstolen i det avgörande som avses i propositionen (RP, s. 86). Avgörandet användes för att motivera förslaget om att avstå från svarandens bevisbörda.

Följaktligen föreslår lagutskottet att sista meningen i 3 mom. ändras så att den motsvarar sista meningen i det gällande 8 kap. 11 § 2 mom. som följer: ”Styrker svaranden inte sitt laga förhinder, ska målet inte prövas.”

I och med den ändring som utskottet föreslår föreskrivs det om bevisbördan i fråga om laga förhinder på samma sätt som i den nuvarande bestämmelsen om utevarohandläggning. Dessutom är regleringen då också förenlig med 12 kap. 22 § och 26 kap. 22 § i rättegångsbalken. Högsta domstolen har till exempel i sitt prejudikat HD 2016:84 (punkt 15) konstaterat att den som åberopar sjukdom som laga förhinder ska lägga fram en utredning om att han eller hon på grund av sjukdom inte kan delta i rättegången. Det ankommer på domstolen att pröva om tillräcklig utredning om hindret har lagts fram. Parternas eller läkarnas ställningstaganden är inte bindande för domstolen. Bevisbördan för den som är svarande i ett brottmål och som åberopar laga förhinder anses inte heller vara problematisk i ett nyare prejudikat (HD 2022:60, punkterna 11—14).

Betänkande LaUB 3/2026 rd

8 kap. Om parterna

11 §. Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om rätten för en svarande som i utevaro dömts till ett straff eller förverkandepåföljd att få ärendet behandlat på nytt. I den sista meningen i momentet föreskrivs att om svaranden inte bevisar sitt laga förhinder, tas ärendet inte upp för behandling. I propositionen föreslås det att bestämmelsen ändras så att ett ärende inte tas upp till prövning, om det inte konstateras något laga förhinder.

Av de orsaker som anges ovan i fråga om 5 a kap. 8 § 3 mom. föreslår lagutskottet att 2 mom. med avvikelser från propositionen inte ändras. I 2 mom. kvarstår således den gällande formuleringen ”Styrker svaranden inte sitt laga förfall, skall målet inte prövas.” Då stämmer 2 mom. överens med motsvarande bestämmelse om skriftligt förfarande i enlighet med det som föreslås ovan. Till följd av ändringen måste också *ingressen* i lagförslag 2 justeras.

12 §. Paragrafen innehåller bestämmelser om bevisupptagning. När ett mål prövas och avgörs trots svarandens utevaro kan sådan bevisning tas emot som nämns i stämningsansökan eller annars i god tid före behandling av målet har tillkännagivits svaranden och svaranden har getts tillfälle att yttra sig om bevisningen.

Sakkunniga har påpekat att propositionen inte preciserar hur den möjlighet att yttra sig som nämns i bestämmelsen ska ges.

Enligt uppgift från justitieministeriet har syftet med förslaget inte varit att svaranden ska ges en annan möjlighet att yttra sig om bevisningen än vad han eller hon erbjuds vid huvudförhandlingen. Bestämmelsen har till dessa delar formulerats enligt den allmänna kontradiktoriska principen. Utifrån inkommen utredning anser lagutskottet dock att ordalydelsen blir tydligare och mer konsekvent också med tanke på de övriga bestämmelserna i lagen, om orden ”och svaranden har getts tillfälle att yttra sig om bevisningen” stryks. Lagutskottet föreslår att 12 § ändras på det sättet. Bestämmelsen blir över huvud taget tillämplig endast i det fall att alla bevis inte har kunnat anges redan i stämningsansökan. Det väsentliga är att svaranden kommer att veta vilken bevisning som kan läggas fram trots utevaro och även ur denna synvinkel bedöma konsekvenserna av utevaron. Som det betonas i propositionen (RP, s. 94) är avsikten inte att möjliggöra omfattande eller motstridig personbevisning vid utevarohandläggning.

Ikraftträdandebestämmelsen. Lagförslaget innehåller ingen särskild övergångsbestämmelse. I princip börjar lagarna tillämpas den dag lagen träder i kraft och på all verksamhet tillämpas i princip den lag som gäller vid tidpunkten för tillämpningen.

Lagutskottet anser utifrån inkommen utredning att det dock inte är motiverat att börja tillämpa de nya bestämmelserna i redan pågående ärenden som gäller skriftligt förfarande och utevarohandläggning. Av dem följer nämligen bland annat att det i stämningsansökan ska framföras en motiverad synpunkt av åklagaren om att ärendet är lämpligt för någondera behandlingen och också ett mer exakt ställningstagande till påföljden. Dessa uppgifter har betydelse inte bara med tanke på valet av behandlingsförfarande utan också med tanke på svarandens rättsskydd.

Betänkande LaUB 3/2026 rd

Det är inte ändamålsenligt att man i pågående ärenden kompletterar stämningsansökningar eller delger stämningar på nytt, utan det är motiverat att behandla redan anhängiggjorda ärenden i enlighet med den tidigare lagstiftningen. Däremot kan de övriga bestämmelserna i lagförslag 2 i princip tillämpas genast när lagen träder i kraft. Av ärendets natur följer att exempelvis förslaget till ändring av 5 kap. 3 § om krav på stämningsansökans innehåll endast gäller nya ärenden.

Laguskottet föreslår därför att ikraftträdandebestämmelsen i lagförslag 2 kompletteras med *ett nytt 2 mom* med en övergångsbestämmelse. Där ska det stå ”På ärenden som har anhängiggjorts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de 5 a och 8 kap. som gällde vid ikraftträdandet.”

4. Lagen om ändring av 8 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (Ny)

8 §. Tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig. Paragrafen innehåller bestämmelser om när en rättegångshandling blir offentlig. Regeringen föreslår inga ändringar i paragrafen. Enligt 1 mom. 2 punkten ska en rättegångshandling som lämnats in till en domstol vid ett skriftligt förfarande som avses i 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål bli offentlig när svarandens samtycke till att målet avgörs i skriftligt förfarande har inkommit till tingsrätten.

Eftersom det i fortsättningen i och med den aktuella propositionen inte behövs något uttryckligt samtycke, bör bestämmelsen ändras. Den gällande bestämmelsen fogades till lagen under riksdagsbehandlingen. Laguskottet konstaterade då att det med tanke på offentlighetsprincipen vid rättegång inte är tillfredsställande att rättegångshandlingarna i sådana här fall i regel blir offentliga först efter det att huvudsaken avgjorts. Utskottet ansåg att handlingarna vid skriftligt förfarande bör bli offentliga räknat från den tidpunkt då svarandens samtycke till ett avgörande enligt skriftligt förfarande har inkommit till tingsrätten (se LaUB 24/2006 rd).

Laguskottet föreslår att bestämmelsen i analogi med detta ändras så att orden ”när svarandens samtycke till att målet avgörs i skriftligt förfarande har inkommit till tingsrätten” ändras till ”när tidsfristen för att begära att huvudförhandling hålls har löpt ut och ingen begäran har inkommit till tingsrätten”. Rättegångshandlingarna blir således enligt huvudregeln offentliga efter det att tidsfristen för begäran om huvudförhandling har gått ut, om ingen begäran om huvudförhandling har framställts under den tiden.

Laguskottet föreslår ett *nytt lagförslag 4* om ändring av 8 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. Lagförslaget innehåller den ovan beskrivna ändringen i 8 §.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Laguskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 3 i proposition RP 188/2025 rd utan ändringar.

*Riksdagen godkänner lagförslag 1 och 2 i proposition RP 188/2025 rd med ändringar.
(Utskottets ändringsförslag)*

Betänkande LaUB 3/2026 rd

Riksdagen godkänner ett nytt lagförslag 4. (*Utskottets nya lagförslag*)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i förundersökningslagen (805/2011) 1 kap. 2 § 1 mom. 3 punkten, 3 kap. 1 § 1 mom. och 9 § 1 mom., 4 kap. 13 § 1 mom. och 16 § 1 mom. 7 punkten, 5 kap. 3 §, 10 kap. 1 § 2 och 3 mom. samt 11 kap. 1 § 2 mom. 4 punkten, 1 § 3 mom. och 7 § 2 mom., av dem 4 kap. 13 § 1 mom. sådant det lyder i lag 10/2016 och 4 kap. 16 § 1 mom. 7 punkten sådan den lyder i lag 453/2023, samt

fogas till 3 kap. 1 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 7, ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom., till 4 kap. 16 § 1 mom., sådant det lyder i lag 453/2023, en ny 8 punkt och till 7 kap. 10 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 818/2014, ett nytt 5 mom. som följer:

1 kap.

Bestämmelser om tillämpningsområdet

2 §

Vad som ska utredas vid förundersökning

Vid förundersökning utreds

3) målsägandens privaträttsliga anspråk genom att målsäganden ges tillfälle att framföra det inom skälig tid, om målsäganden med stöd av 3 kap. 9 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) har bett åklagaren föra talan om anspråket, förutom om åklagaren meddelar att denne inte åtar sig att föra talan om anspråket,

Betänkande LaUB 3/2026 rd

3 kap.

Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

1 §

Registrering av anmälan om brott

När någon anmäler ett brott eller en händelse som den som gjort anmälan misstänker vara ett brott till en förundersökningsmyndighet, ska myndigheten registrera anmälan utan dröjsmål. Uppgifterna i en anmälan kan också fogas till en tidigare registrerad anmälan om samma brott. Anmälningar som gäller samma brottshelhet får behandlas med en enda anmälan om brott, om det är motiverat med tanke på de misstänkta brottens art och en ändamålsenlig behandling av ärendet.

Om anmälan är oklar eller bristfällig, ska den som gjort anmälan vid behov uppmanas att precisera eller komplettera den. Anmälan registreras inte som anmälan om brott, om uppmaningen inte iakttas och anmälan med beaktande av ärendets art har väsentliga brister eller om det är uppenbart att inget brott har begåtts. Ett beslut om att en anmälan inte registreras ska fattas vid behov i enlighet med 11 kap. 1 §.

9 §

När förundersökning inte behöver göras och när förundersökningen får läggas ned

Om inget viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver något annat och ett brott inte kan förutses medföra strängare straff än böter och brottet bedömt som en helhet ska anses vara uppenbart obetydligt, behöver förundersökning av brottet inte göras och får en förundersökning som redan har inletts läggas ned.

4 kap.

Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning

13 §

Översättning av handlingar

Handlingar eller delar av handlingar som ingår i förundersökningsmaterialet och är väsentliga med tanke på saken ska inom skälig tid skriftligt översättas för en misstänkt till det i 12 § avsedda språk som den misstänkte använder, om översättningen behövs för att bevaka den misstänktes rättigheter. Till en målsägande ska det på målsägandens begäran inom skälig tid ges en skriftlig översättning till det i 12 § avsedda språk som målsäganden använder av handlingar eller delar av handlingar som ingår i förundersökningsmaterialet och är väsentliga med tanke på saken, om översättningen behövs för att bevaka målsägandens rättigheter, av en skriftlig bekräftelse som

Betänkande LaUB 3/2026 rd

avses i 3 kap. 1 § 4 mom. samt av ett beslut som avses i 11 kap. 1 § om att en förundersökning inte görs, att den läggs ned eller att den avslutas utan att saken lämnas till åklagarens prövning eller av ett sammandrag av ett sådant beslut.

16 §

Underrättelse om den misstänktes rättigheter

När en person underrättas om att han eller hon är misstänkt för brott ska personen utan dröjsmål och senast innan han eller hon hörs underrättas om

7) möjligheten till medling under de förutsättningar som anges i lagen om medling vid brott och i vissa tvister (1015/2005),

8) att det att förlikning har ingåtts mellan gärningsmannen och målsäganden, att gärningsmannen annars har strävat efter att förhindra eller avlägsna verkningarna av sitt brott eller har strävat efter att främja utredningen av brottet kan beaktas som strafflindringsgrund med stöd av 6 kap. 6 § i strafflagen.

5 kap.

Förundersökningssamarbete mellan förundersökningsmyndigheter och åklagare

3 §

Samarbetskyldighet

Förundersökningsmyndigheten ska så som ärendets art eller omfattning förutsätter underrätta åklagaren om omständigheter som hänför sig till förundersökningen och förundersökningsåtgärderna och om undersökningens framskridande. Om förundersökningsmyndigheten har underrättat åklagaren om ett brott som har kommit för undersökning, ska undersökningsledaren diskutera med åklagaren om vad beredningen av ärendet för åtalsprövning och rättegång kräver. I sådana situationer ska undersökningsledaren innan förundersökningen avslutas diskutera med åklagaren om ärendet har utretts tillräckligt väl i enlighet med 1 kap. 2 §, om ärendets art och omfattning kräver det eller om det är meningen att förundersökningen avslutas utan att ärendet överlämnas till åklagaren. Bestämmelser om skyldigheten att underrätta om användning av tvångsmedel finns i tvångsmedelslagen.

Förundersökningsmyndigheten och åklagaren ska diskutera frågor om hur förundersökningssamarbetet ska ordnas. Vid behov ska de diskutera behovet av en begäran om avslutande utsaga. Förundersökningsmyndigheten och åklagaren ska också diskutera innehållet i en begäran om avslutande utsaga och de åtgärder som den eventuellt kräver samt ett eventuellt behov att komplettera förundersökningen med anledning av en avslutande utsaga.

Åklagaren ska även på annat sätt än det som avses i 1 och 2 mom. efter behov medverka i förundersökningen för att säkerställa att ärendet utreds i enlighet med 1 kap. 2 §.

Betänkande LaUB 3/2026 rd

7 kap.

Förhör

10 §

Underrättelser före ett förhör

De underrättelser som avses i denna paragraf får göras genom att på förhand sända dem till den som förhörs. Den som förhörs ska då tillfrågas om denne har förstått innehållet i underrättelserna.

10 kap.

Avslutande av förundersökning

1 §

Avslutande utsaga

Begäran om avslutande utsaga ska preciseras. Det ska avsättas så mycket tid för utsagan att den som ska lämna den hinner sätta sig in i ärendet i tillräckligt hög grad och utan att behandlingen för den skull drar ut på tiden onödigt mycket. Efter att ha fått den avslutande utsagan ska förundersökningsmyndigheten pröva om förundersökningen kan avslutas eller om förundersökningen måste kompletteras på grund av utsagan.

Undersökningsledaren ska i samarbete med åklagaren besluta om avslutande utsaga begärs eller inte och vilka åtgärder den eventuellt föranleder. Bestämmelser om överläggningskyldigheten mellan förundersökningsmyndigheten och åklagaren i fråga om förfarandet med avslutande utsaga finns i 5 kap. 3 §.

11 kap.

Särskilda bestämmelser

1 §

Förundersökningsbeslut

Av det beslut som avses i 1 mom. ska framgå

Betänkande LaUB 3/2026 rd

4) grunderna för beslutet på det sätt som ärendets art och omfattning förutsätter samt de bestämmelser som tillämpats,

Beslutet ska ges till en part som är närvarande vid förundersökningen eller sändas per post till den adress som parten har uppgett eller som förundersökningsmyndigheten annars känner till. Beslutet behöver inte ges eller sändas, om det skulle medföra olägenhet för utredningen av det aktuella brottet eller ett annat brott som har samband med det. Beslutet ska ges eller sändas utan ogrundat dröjsmål efter det att den olägenhet som avses ovan inte längre kan uppkomma. Om brottet har ett mycket stort antal målsägande, kan beslutet delges dem genom offentlig delgivning med iakttagande av 62 § i förvaltningslagen (434/2003).

7 §

Information om förundersökning

Namnet på eller bilder av en person får lämnas ut till offentligheten bara om det är nödvändigt för att ett brott ska kunna utredas, en misstänkt ska kunna nås, ett nytt brott ska kunna förhindras eller skada till följd av ett brott ska kunna förhindras. Namnet på personen får dessutom lämnas ut till offentligheten, om personen själv har lämnat ut det till offentligheten eller samtyckt till att det görs.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 1 kap. 6 a § 2 mom. och 9 § 1 mom., 3 kap. 9 § 1 mom. och 10 § 2 mom., 5 a kap. 1 § 1 mom. 1 och 2 punkten, 1 § 2 mom. och 2 § 1 och 3 mom. samt 8 kap. 11 § 1 ~~och 2~~ mom. och 12 §,
av dem 1 kap. 6 a § 2 mom. sådant det lyder i lag 670/2014, 3 kap. 9 § 1 mom. sådant det lyder i lag 455/2011, 3 kap. 10 § 2 mom. samt 5 a kap. 1 § 2 mom. och 2 § 3 mom. sådana de lyder i lag

Betänkande LaUB 3/2026 rd

243/2006, 5 a kap. 1 § 1 mom. 1 och 2 punkten sådana de lyder i lag 455/2011, 5 a kap. 2 § 1 mom. samt 8 kap. 11 § 1 mom. och 12 § sådana de lyder i lag 423/2018 ~~och 8 kap. 11 § 2 mom. sådant det lyder i lag 894/2001~~, samt

fogas till 1 kap. 14 § ett nytt 2 mom. i stället för det 2 mom. som upphävts genom lag 733/2015, till 5 kap. 3 § 1 mom., sådant det lyder i lag 589/2019, en ny 6 a-punkt, till 5 kap. 8 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 243/2006 och 612/2011, ett nytt 4 mom. samt till 5 a kap. 8 §, sådan den lyder i lag 243/2006, ett nytt 3 mom. som följer:

1 kap.

Om åtalsrätt och åtalsprövning

6 a §

Ett beslut om åtalseftergift ska motiveras. Av motiveringen ska på det sätt som ärendets art och omfattning förutsätter framgå ~~de omständigheter och bevis samt~~ den bevisvärdering och rättsliga slutledning på vilka beslutet grundar sig.

9 §

Beslutet om åtalseftergift ska fattas och delges den som eftergiften gäller och målsäganden i så god tid att målsäganden har tillräckligt med tid för att bereda och väcka åtal som avses i 14 §. Delgivningen ska sändas per post eller med iakttagande av 11 kap. i rättegångsbalken. Om brottet har ett mycket stort antal målsägande, kan beslutet delges dem genom offentlig delgivning med iakttagande av 62 § i förvaltningslagen (434/2003).

14 §

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas också på förundersökningsmyndighetens beslut att inte registrera en anmälan om brott.

3 kap.

Om privaträttsligt anspråk

9 §

Har åklagaren väckt åtal för ett brott, är åklagaren på målsägandens begäran skyldig att i samband med åtalet även föra målsägandens talan beträffande dennes privaträttsliga anspråk mot svaranden i brottmålet, om detta kan ske utan väsentlig olägenhet och anspråket inte är uppenbart ogrundat. Åklagaren får redan under förundersökningen träffa ett avgörande om att föra talan beträffande ett privaträttsligt anspråk. Om åklagaren inte åtar sig att driva målsägandens

Betänkande LaUB 3/2026 rd

privaträttsliga anspråk, ska åklagaren meddela målsäganden detta med iakttagande av 1 kap. 9 § 1 mom.

10 §

Domstolen kan även per telefon eller med hjälp av någon annan lämplig dataförmedling uppmana målsäganden eller någon annan som har rätt att framställa privaträttsliga anspråk i saken att inom en viss tid framställa sina anspråk och grunderna för anspråken till domstolen. Om antalet personer som en uppmaning gäller är mycket stort, kan uppmaningen delges dem genom offentlig delgivning med iakttagande av 62 § i förvaltningslagen. Härvid tillämpas inte det som i 1 mom. i denna paragraf föreskrivs om avvisande av anspråk. Anspråken och grunderna för dem får på domstolens begäran tillställas domstolen per telefon eller med hjälp av någon annan lämplig dataförmedling. Om sådana anspråk eller grunder för anspråk som har framställts muntligen är oklara, kan domstolen kräva att de bekräftas skriftligen.

5 kap.

Om väckande av åtal

3 §

I stämningsansökan ska uppges

6 a) åklagarens motiverade synpunkt om huruvida målet lämpar sig för behandling utan att huvudförhandling hålls eller trots svarandens utevaror samt förslag på arten av och den maximala storleken på straffet,

8 §

En stämningsman får av särskilda skäl verkställa stämning genom att muntligen meddela de omständigheter i fråga om stämningen som avses i 9 § 1 mom. och i övrigt med iakttagande av 3 mom. i denna paragraf om tillställande av annat material. En förutsättning är dessutom att det är lämpligt med hänsyn till handlingarnas omfattning och art och att mottagaren tveklöst får del av handlingarna och förstår innebörden av delgivningen.

5 a kap.

Om avgörande av mål utan huvudförhandling

1 §

Ett mål kan avgöras utan att huvudförhandling hålls (*skriftligt förfarande*), om

Betänkande LaUB 3/2026 rd

1) det för inget enskilt brott som avses i ett av åklagaren väckt åtal under de omständigheter som nämns i åtalet har föreskrivits strängare straff än böter eller fängelse i högst fyra år,

2) svaranden har erkänt den gärning som anges i åklagarens åtal och anmält att svaranden ämnar samtycka till att målet behandlas i skriftligt förfarande och inte inom utsatt tid har meddelat ett yrkande på att huvudförhandling hålls i målet,

I skriftligt förfarande kan inte dömas ut strängare straff än fängelse i ett år.

2 §

Om förundersökningen eller andra omständigheter ger anledning att anta att det finns förutsättningar för skriftligt förfarande, ska svaranden i samband med delgivningen av stämningen, stämmingsansökan och ett sådant anspråk som avses i 3 kap. 10 § uppmanas att skriftligen inom 14 dagar från delgivningen meddela tingsrätten om svaranden yrkar på att huvudförhandling hålls i målet. Svaranden ska samtidigt upplysas om arten av och den maximala storleken på det straff som åklagaren föreslår. Svaranden ska även upplysas om vad yrkandet på att huvudförhandling hålls innebär för behandlingen av målet.

Om svaranden inte inom den utsatta tiden tillställer tingsrätten ett sådant yrkande som avses i 1 mom. och de andra i 1 § föreskrivna förutsättningarna för att avgöra målet i skriftligt förfarande föreligger, ordnas ingen huvudförhandling i målet utan saken avgörs utan dröjsmål i skriftligt förfarande, om det inte finns skäl att överföra målet till huvudförhandling. Ärendet ska behandlas i ett så ändamålsenligt förfarande som möjligt.

8 §

Om svaranden har dömts till straff utan att huvudförhandling hållits, men inte på grund av laga förhinder inom den utsatta tiden har kunnat yrka på att huvudförhandling hålls, har svaranden rätt att få målet behandlat på nytt genom en anmälan till tingsrätten inom 30 dagar efter det att hindret i fråga har upphört och senast ett år från den dag då den utsatta tiden löpte ut. **Styrker svaranden inte sitt laga förhinder**, ska målet inte prövas.

8 kap.

Om parterna

11 §

Trots bestämmelserna i 3 § kan målet prövas och avgöras trots svarandens utevaro, om svarandens närvaro inte är behövlig för utredningen av målet och svaranden har kallats till domstolen vid äventyr av sådan påföljd. Svaranden kan i så fall dömas till ordningsbot, böter eller fängelse i högst ett år och till en förverkandepåföljd på högst 10 000 euro. Ärendet ska behandlas i ett så ändamålsenligt förfarande som möjligt.

~~Om svaranden har dömts till straff eller förverkandepåföljd med stöd av 1 mom., men haft laga förhinder och inte kunnat anmäla detta i tid, har svaranden rätt att få målet behandlat på nytt genom en anmälan till domstolen inom 30 dagar från det att svaranden bevisligen fick del av det~~

Betänkande LaUB 3/2026 rd

~~straff eller den förverkandepåföljd som dömts ut. Om inget laga förhinder konstateras, ska målet inte prövas.~~

12 §

När ett mål prövas och avgörs trots svarandens utevaro kan sådan bevisning tas emot som nämns i stämningsansökan eller annars i god tid före behandling av målet har tillkännagivits svaranden ~~och svaranden har getts tillfälle att yttra sig om bevisningen.~~

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som har anhängiggjorts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de 5 a och 8 kap. som gällde vid ikraftträdandet. (Nytt 2 mom.)

3.

Lag

om ändring av 11 kap. 3 b § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i rättegångsbalken 11 kap. 3 b § 1 mom., sådant det lyder i lag 439/2018, som följer:

11 kap.

Om delgivning i rättegång

3 b §

När domstolen har hand om delgivningen kan den verkställas också så att innehållet i den handling som ska delges berättas för mottagaren per telefon (*telefondelgivning*). En stämning kan dock inte delges per telefon i andra än i 5 kap. 3 § avsedda mål eller i 5 a kap. eller 8 kap. 11 § i lagen om rättegång i brottmål avsedda mål.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Betänkande LaUB 3/2026 rd

Utskottets nya lagförslag

4.

Lag

om ändring av 8 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) 8 § 1 mom. 2
punkten som följer:

8 §

Tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig

Om det inte i denna lag eller med stöd av den bestäms något om hemlighållande av en rättegångshandling, blir den offentlig enligt följande:

2) en rättegångshandling som lämnats in till en domstol vid ett skriftligt förfarande som avses i 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) blir offentlig när tidsfristen för att begära att huvudförhandling hålls har löpt ut och ingen begäran har inkommit till tingsrätten,

Denna lag träder i kraft den 20 .

Betänkande LaUB 3/2026 rd

Helsingfors 19.3.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Juho Eerola saf
vice ordförande Sandra Bergqvist sv
medlem Pekka Aittakumpu saf
medlem Atte Harjanne gröna
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Jessi Jokelainen vänst
medlem Aleks Jäntti saml
medlem Anette Karlsson sd
medlem Mari Kaunistola saml
medlem Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Susanne Päivärinta saml
medlem Mika Riipi cent
medlem Joakim Vigelius saf.

Sekreterare var

utskottsråd Mikko Monto.